

Kiusoittelua vai kouluväkivaltaa?

Hyvät keinot ja käytännöt lähisuhdeväkivaltatyössä

Lahti 13.10.2016

Tina Holmberg-Kalenius ja Katri Lehtonen

Kiusaamisasioiden tuki- ja neuvontakeskus VALOPILKKU

Kiusaamisasioiden tukikeskus?

- Aloittanut RAY:n rahoittamana ja Harjulan setlementti ry:n hallinnoimana projektina 2010
- Ratkaisukeskeistä vertaistukea valtakunnallisesti kiusattujen lasten vanhemmille sekä kouluväkivaltaa kokeville/kokeneille
- Projektissa kehitetty toimiva kiusaamisen jälkihoitomalli, joka on esiteltynä ”Opas kiusaamisen jälkihoitoon!”-kirjassa (PS-kustannus 2015)
- Vanhempien tukeminen lapsen kiusaamistilanteessa ennaltaehkäisee perheen kriisiytymistä sekä pitkäkestoisen kiusaamisen vaikutuksia

Tilastoja

- 250 – 300 yhteydenottoa vuodessa
- Puheluita n. 90/vuosi, joista n. 20 on yhteydessä useita kertoja
- Avunpyyntöjä s-postitse n. 70 kpl, joista n. 90 % naisten yhteydenottoja
- Yksilötapaamisia 35 - 50/vuosi
- Viranomaisten avunpyyntöjä n. 50 kpl/vuosi
- Vapaaehtoisten tukihenkilöiden tukemia tukiyhteyksiä yhteensä n. 30/vuosi

Tilastoja nuoret 1.1. – 31.8.2016

- Yhteensä tuettavia nuoria 24 kpl
- 2 poikaa, 22 tyttöä
- Puheluita 15 kpl
- Kauko-tuettavia chatin kautta 8 kpl
- Viestejä yhteensä 1053 kpl

Kiusaamisen määritelmä

- Systemaattista vallan väärinkäyttöä (Smith & Sharp, 1994)
- Aggressiiviseksi määriteltyä, toistuvaa toisen henkilön tai ryhmän tietoista vahingoittamista (Wolke & Lereya, 2014)
- Sisältää oikeaa tai kuviteltua vallan epätasapainoa, missä uhri kokee vaikeaksi tai mahdottomaksi puolustautua (equalityhumanrights.com)
- Vainoaminen (stalking), eli toistuva ihmisen toiminnan luvaton seuraaminen/ahdistelu tekniikkaa tai muita keinoja hyväksi käyttäen (Häkkänen, 2008)
- Se, minkä uhri määrittelee kiusaamiseksi, on kiusaamista!

Kiusoittelun ja kiusaamisen ero?

- Kiusoittelu on leikkimielistä, hyvässä yhteisymmärryksessä tapahtuvaa ja kaikkien osapuolten hyväksymää leikillistä hassuttelua
- Kiusaamisessa osapuolet ovat toisiinsa nähden eriarvoisia, eikä uhrilla ole mahdollisuutta ilmaista omaa mielipidettään
- Kiusaaminen on väkivaltaa, kiusoittelu rauhanomaista, hyvää tarkoittavaa kanssakäymistä

Ajateltavaa:

”Häpeä syntyy ryhmässä, mutta siitä kärsitään yksin.”

”Hakekaa kätilö!”-sarjan kertojaääni

” Häpeä on se tunne, joka syntyy kun jäsenyytemme jossain ryhmässä on vaakalaudalla.”

Jonathan Fast, BeyondBullying.com

Kiusaamisen muotoja ovat:

(Nurmiranta, H., Leppämäki, P. ja Horppu, S. 2009)

- **Fyysisen koskemattomuuden loukkaaminen:** lyöminen, potkiminen, kamppaaminen, töniminen, hiuksista vetäminen
- **Henkinen väkivalta:** pilkkaaminen, matkiminen, naurunalaiseksi tekeminen, rahan kiristäminen
- **Painostava vallankäyttö:** uhkaaminen, kiristäminen, pelottelu, eristäminen, väärin neuvominen
- **Haitanteko:** tavaroiden piilottelu, yksin jättäminen, omaisuuden särkeminen tai hukkaaminen, peleistä ja leikeistä poisjättäminen

Kiusaamisen muotoja ovat:

(Wolke & Lereya, 2014; Salmivalli, 2005)

- **Suora kiusaaminen** (fyysisiä ja sanallisia aggressiivisia tekoja)
- **Epäsuora kiusaaminen** (yhteisöstä pois sulkeminen, huhujen levittäminen)
- **Verkossa esiintyvät väkivallan ilmentymät** (netin- ja puhelimen kautta tapahtuvaa)

Suora kiusaaminen:

- **Sanallinen väkivalta** (haukkuminen, härnääminen, nimittely, alistaminen, nujertaminen vähättelemällä, valehtelu, uhkailu)
- **Fyysinen väkivalta** (läpsiminen, töniminen, estäminen, lyöminen, pahoinpitely, ”simputus”, väkivallalla uhkailu)

Epäsuora kiusaaminen:

- **Henkinen väkivalta/suhde-väkivalta** (selän takana pahan puhuminen, manipulointi, kuiskuttelu, ilmeiden ja eleiden kautta vallan osoittaminen, huomiotta jättäminen tai negatiivisen huomion kiinnittäminen, loukkaava erityiskohtelu)
- **Epäsuora/piilokiusaaminen** (uhrin tavaroiden varastelu, rikkominen tai piilottaminen, huokailu, yhteisöstä ulos sulkeminen, silmien pyörittely, uhrista kirjoittelu yleisiin tiloihin)

Netti- ja some-kiusaaminen

- **Somekiusaaminen** (ryhmäkeskustelujen kommentointi, mollaaminen ja leimaaminen, vihapuheet, tilapäivitykset Facebook esim., kohteesta julkaistavat videot)
- **Nettikiusaaminen** (kuvamanipulaatiot, valheelliset uutiset uhrista, viharingit, haukkuminen, identiteetti-varkaudet, seksuaalinen häirintä, sähköpostitse vainoaminen)

Onko kiusaaminen väkivaltaa?

- Useita yhteneväisyyksiä muuhun henkilöön kohdistuvaan väkivaltaan sekä vainoamiseen
- Sopii väkivallan määritelmään myös koska on toisen satuttamista fyysisesti ja/tai henkisesti
- Seuraukset uhrille samanlaisia tai jopa vakavampia kuin muun väkivallan kohteeksi joutuvilla
- Kiusaamistrauman käsittelytavat samankaltaisia kuin muissa väkivaltatilanteissa olleilla (dissosiaatio, pois-sulkeminen jne.)
- Väkivaltaa pidetään yleensä ei-hyväksyttynä käyttäytymisenä, mutta moni pitää kiusaamista normaalina osana elämää tai tiettyyn kehitysvaiheeseen kuuluvaksi

Väkivallan normalisoimisprosessi mukana myös kiusaamisessa:

- Osa kiusaamisen/väkivallan rakennetta
 - Syy siihen että kiusaaja jatkaa ja kiusattu antaa sen jatkua
 - Kiusattu ajattelee lopulta että se on hänen omaa syytään
 - Häpeä estää sekä uhria että todistajia ilmoittamasta väkivallasta
- (Nevander-Friström, 2007)

Huomioitavaa:

”Suurimman vaurion aiheuttaa se, joka kääntää kiusatulle selkänsä.”

Norjan lapsiasiavaltuutettu Reidar Hjermand

Väkivallan seurauksia:

- Lamaantuminen, hypersensitiivisyys, keskittymisvaikeudet
- Valmiustila, unihäiriöt
- Akuutit tai pitkäkestoiset stressireaktiot, psykosomaattiset oireet
- Viivästyneet traumaperäiset häiriöt, dissosiaatio
- Traumaattinen kriisi sellaisenaan lisää itsemurhariskiä
- Kyvyttömyys olla ryhmätilanteissa, opiskella, olla työelämässä
- Huonommuuden tunne, itsetunto-ongelmat, epäluulo
- Kyvyttömyys hakeutua avun piiriin häpeän takia
- Pelkotilat, fobiat, ahdistushäiriöt, mielenterveysongelmat
- Eristäytyminen, yksinäisyys, syrjäytyminen elämän normaaleista toiminnoista, itsemurha-ajatukset

Ongelmakohtia kiusaamisen jälkihoidossa:

- Kun kiusatun kokemus jää huomioimatta, ongelmat kasaantuvat helposti
- Kun tuki viivästyy tai jää saamatta, identiteetti rakentuu huonommuuden ja häpeän ympärille
- Kiusaamisesta saatu trauma ymmärretään psyykkiseksi sairaudeksi ja hoidetaan sellaisena (Dyregrov, 1998)
- Saatetaan ymmärtää uhrin omaksi syyksi
- Uhri leimataan avuttomaksi, kykenemättömäksi ja heikoksi ihmiseksi

Hyviä käytäntöjä:

- Aikuiset ottavat tosissaan, kuuntelevat ja tekevät jotakin konkreettista, mikä muuttaa uhrin arkea
- Kiusaajille seuraamuksia, jotka muuttavat käyttäytymistä
- Ongelmanratkaisutaitojen opettaminen
- Sosiaalisten- ja tunnetaitojen opiskelusta käytäntö
- Lapsia autettava tunnistamaan ja sanoittamaan tunteensa, rakentamaan terve kuva itsestään, kehittämään empatiaa itseään ja muita kohtaan sekä korjaamaan häpeä-viestien aikaansaamat vauriot itsessään (O'Leary, K. 2015)

Kuinka tuen kiusattua nuorta?

- **Temperamentin huomioiminen kiusaamiskokemuksissa:**
 - Herkkä reagoi ärsykkisiin helpommin, on analyyttisempi ja saattaa toipua hitaammin
 - Sopeutuva saattaa ajatella, ettei kiusaaminen ole vaikuttanut häneen millään lailla, mutta hänen tekonsa kertovat muuta
- **Vältä nuoren syylistämistä tai leimaamista:**
 - ”olet liian ujo / arka / herkkä!”
 - ”älä välitä, sehän on jo mennyttä!”
 - ”mitä voisit itsessäsi muuttaa, ettei sinua kiusattaisi?”
- **Elämään valmentava työote:**
 - Ole kiusatulle kannustava ja luottohenkilö
 - Tue häntä löytämään itsestään hänen parhaat puolensa ja vahvuutensa, toimi mentorina

Aikuisten asenne toimii sunnan- näyttäjänä lapsille ja nuorille:

- Hyvän ilmapiirin rakentaminen aikuisen vastuulla, hyvä ilmapiiri ennaltaehkäisee kiusaamista
- Välittämisen osoittamisen merkitys: kun aikuinen ei välitä, lapsikaan ei välitä
- Kunnioittamisen kulttuurin näkyvä viljeleminen käytännön työssä
- Minkäänlaista väkivaltaista käyttäytymistä ei tule sallia
- ”Kasvattavaa johtajuutta” – rakentavalla johtajuudella kiusaamista vastaan

Turvallisen ja kunnioittavan kulttuurin luominen ja kiusaaminen

(Zackrzewski, V., 2015)

- Aktiivisen kuuntelemisen kulttuuri luo vahvojen ihmissuhteiden verkoston, jolloin kiusaamisen tarve vähenee
- Kuulluksi ja nähdyksi tulemisen kokemus tukee vahvojen ihmissuhteiden syntymiseen vähentäen kiusaamista
- Kun tunnemme olevamme turvassa, saavamme tukea sekä tunnemme itsemme arvostetuiksi, autamme herkemmin myös muita

Mitä MINÄ voin tehdä?

- Jokaisella on vastuu omasta asenteestaan ja ilmapiirin rakentamisesta!
- Jokainen meistä voi muuttaa kiusaamisen kulkua ja olla se, jonka ansiosta suunta muuttuu
- Asenteeni vaikuttaa kaikkiin ympärilläni
- Aina on joku, jonka kanssa voin jakaa asian
- Väkivallan salliminen on rikoksen sallimista

**”Mitä se merkitsee, että joutuu ihmisenä
jatkuvasti loukatuksi, menettää vähitellen
itseluottamuksensa ja lopulta ihmisarvonsa?**

**Kiusatun helvettiä voi ymmärtää vain sellainen,
jota kiusataan tai joka on joskus joutunut
kiusatuksi.”**

(Höistad, 2003)

Kiitos!

